

วิชา ภาษาบาลี

ผศ.ดร.นิกร ศรีราช

(ป.ธ.๙)

พร.ด. การจัดการเชิงพุทธ มจร ๒๕๖๒

พร.ม. การจัดการเชิงพุทธ มจร ๒๕๕๙

ป.ธ.๙ (ภาษาบาลี) แม่กองบาลี

สนามหลวง ๒๕๕๗

การให้คะแนน

- จิตพิสัย 10 คะแนน
- เก็บคะแนน 20 คะแนน
- สอบกลางภาค 20 คะแนน
- สอบปลายภาค 50 คะแนน

ขอบข่ายการศึกษา

- 16 สัปดาห์
- 14 สัปดาห์เรียน ทำรายงาน (แบ่งกลุ่มทำรายงาน)
- 7 สด. หลักไวยากรณ์ 7 สด. ฟีกแปล
- 2 สัปดาห์ สอบกลางภาค สอบปลายภาค

แบ่งกลุ่ม 10 กลุ่ม

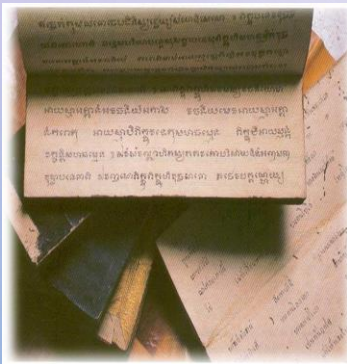
- กลุ่มที่ 1 นามศัพท์
- กลุ่มที่ 2 อพพยศัพท์
- กลุ่มที่ 3 สมัญญาภิธาน
- กลุ่มที่ 4 สนธิ
- กลุ่มที่ 5 อาชยาต
- กลุ่มที่ 6 กิตก์
- กลุ่มที่ 7 สมาส
- กลุ่มที่ 8 ตัทธิต
- กลุ่มที่ 9 การแปลโดยพยัญชนะ
- กลุ่มที่ 10 การแปลโดยอรรถและการแปลไทยเป็นมคธ (ทำเป็นรูปแบบรายงานไม่ต่ำกว่า 10 หน้ากระดาษ A 4 นำเสนอหน้าชั้นเรียน POWERPOINT ไม่ต่ำกว่า 5 หน้า)

ภาษาบาลี?

- พุทธวจนํ ปาเลตฺติติ ปาลี แปลโดยพยัญชนะว่า ภาษาใดย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะ เพราะเหตุนั้น ภาษานั้นชื่อว่า ปาลี
- (คำว่า บาลี มาจากคำว่า ปาลี ซึ่งวิเคราะห์มาจาก ปาล ชาติ ในความรักษา ลง ณี ปัจจัย ๆ ที่เนื่องด้วย ณ ลบ ณ ทิ้งเสีย)

ประวัติย่อและความสำคัญของภาษา *บาลี*

ภาษาบาลีเป็นภาษาเก่าแก่ เรียกอีกอย่าง
ว่า “**ภาษามคธ**” เป็นภาษาของชาวเมืองในรัฐ
ม ค ธ แ ห่ ง ช ม พู ท วิ ป (อ น เ ต ย)
ภาษาหรือคำพูดจึงเรียกว่า “**มาคธีแห่ง**
มคธ” หรือ “**มคธภาษา**” จัดเข้าเป็นหนึ่งใน
ในจำพวกภาษาปราคฤต คือภาษาคำพูด
ที่นิยมใช้กันตามปกติ/ภาษาพื้นบ้านของ
ชาวอินเดียครั้งโบราณ

ประวัติย่อและความสำคัญของภาษา **บาลี**

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว
พระองค์ก็ได้ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ด้วย
ภาษามคธ(บาลี) ดังนั้น ภาษามคธจึงเป็น ภาษาที่
สำคัญยิ่งสำหรับชาวพุทธในฐานะ ที่เป็นภาษาที่
พระองค์ได้ทรงใช้ถ่ายทอด พระธรรมคำสอน
และต่อมายังเป็นภาษา ที่ใช้จารึกพระพุทธพจน์
ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ เรียกว่า “**พระไตรปิฎก**”
ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมจันท์

ภาษาบาลีแบ่งตามไวยากรณ์ของภาษาได้ดังนี้

บาลีไวยากรณ์ เป็นตำรับแสดงหลักแห่งภาษาที่ใช้พูดหรือเขียน ซึ่งนักปราชญ์จัดขึ้นไว้ เพื่ออุลลบุตรู้จักและเข้าใจในการที่จะใช้ถ้อยคำให้ลงระเบียบเป็นอันเดียวกัน และไวยากรณ์ในภาษาบาลีนี้ ท่านแบ่งไว้เป็น ๔ ภาค คือ :-

- 1.อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น 2 คือ สมัญญานิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระ และพยัญชนะ พร้อมทั้งฐานกรณ์ สन्ธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน
- 2.วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น 6 ส่วน คือ นาม อพยยศัพท์ สมาส ตัทธิต อาชยต กิตกั
- 3.วากยสัมพันธ์ ว่าด้วย การก และ ประพันธ์ผูกคำพูดที่แบ่งไว้ในวจีวิภาค ให้เข้าเป็นประโยคอันเดียวกัน
- 4.ฉันทลักษณ์ แสดงวิธีแต่งฉันท คือคาถาที่เป็นวรรณพฤทธิและมาตราพฤทธิ

สมัญญานุกราน - สอน

เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า อักษร อักษร แปลว่า ไม่รู้จักสิ้น และไม่เป็นของแข็ง

อักษรในภาษาบาลีมี 41 ตัว

แบ่งเป็นสระ 8 ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ

แบ่งเป็นพยัญชนะ 33 ตัว คือ

ก ข ค ง ฉ

จ ฉ ช ฌ ญ

ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ

ด ฒ ฑ ฐ ฒ

ป ฝ พ ภา ฆ

ย ร ล ว ส ห พ ั

สระในภาษาบาลี

- ในอักขระ 41 ตัวนั้น อักขระเบื้องต้น 8 ตัว ตั้งแต่ อ ถึง โอ ชื่อ สระ
- สระออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง และทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้ด้วยสระ 8 ตัวนี้ ชื่อ นิสสัย เพราะเป็นที่อาศัยของพยัญชนะ
- สระมีมาตราเบา 3 ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสะ เพราะมีเสียงสั้น เช่น
อติ กรุ
- สระ อา อี อุ เอ โอ ชื่อ ทิมะ เพราะมีเสียงยาว เช่น ภาคี เสโง

สระน้ำจัดเป็น 3 กลุ่ม คือ

- อ อา เรียก อวรรณะ
- อิ อี เรียก อีวรรณะ
- อุ อู เรียก อุวรรณะ
- เอ โอ เรียก สังยุตสระ เพราะผสมเสียงสระไว้ 2 ตัว คือ อ กับ อิ ผสมกันเป็น เอ, อ กับ อุ ผสมกันเป็น โอ

อักษรที่เหลือจากสระนั้น 33 ตัว มี กุ เป็นต้น มีนิคหิตเป็นที่สุด เรียกว่าพยัญชนะ

- พยัญชนะ แปลว่า ทำเนื่อความให้ปรากฏ
- พยัญชนะเหล่านี้ชื่อว่า นิสสิต เพราะอาศัยสระจึงออกเสียงได้ และทำเนื่อความของสระให้ปรากฏชัดเจน เช่น ไอ ใอ ออ ออกเสียงว่า “ไปไหนมา”
- พยัญชนะที่จัดเป็นพวกเดียวกันตามฐานกรณ์ที่เกิดเสียง ชื่อว่า วรรค มี 25 ตัว คือ
- กุ ขุ คุ ฌุ งุ 5 ตัวนี้เรียกว่า ก วรรค
- จุ ฌุ ชุ ญุ ญุ 5 ตัวนี้เรียกว่า จ วรรค
- ฎุ ฐุ ฏุ ฒุ ณุ 5 ตัวนี้เรียกว่า ฎ วรรค
- ตุ ฑุ ฑุ ฐุ ษุ 5 ตัวนี้เรียกว่า ต วรรค
- ปุ ฝุ พุ ภุ มุ 5 ตัวนี้เรียกว่า ป วรรค

พญฺญชนะอรรค

พญฺญชนะที่ไม่เป็นพวกเดียวกัน ตามฐานกรณ์ที่เกิดเสียง ชื่อว่า

อรรค มี 8 ตัว คือ ย ร ล ว ส ห พ ํ

พญฺญชนะคือ ํ ตามศาสนโฆหาร เรียกว่า นิคคหิต ส่วนใน
กัมภีร์ศัพทศาสตร์ เรียกว่า อนุสาร

ความเป็นมาของภาษาบาลี

- ในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงวางแผนการศึกษาไว้เป็น ๓ ขั้น คือ
ขั้นปริยัติ ขั้นปฏิบัติ และ ขั้นปฏิเวธ
- **ขั้นปริยัติ** ได้แก่ การศึกษาทางทฤษฎีคือ การศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้เป็นพื้นฐานโดยแจ่มแจ้งเสียก่อนว่า คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอะไรบ้าง ถ้านำมาปฏิบัติจะอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลอย่างไร
- **ขั้นปฏิบัติ** คือการนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ
- **ขั้นปฏิเวธ** เป็นขั้นที่แสดงถึงผลของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

วิเคราะห์ คำว่า “บาลี”

- พุทธวจน ปาเลตติ ปาลี แปลโดยพยัญชนะว่า ภาษาใดย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธรวณะ เพราะเหตุนั้น ภาษานั้นชื่อว่า ปาลี แปลโดยอรรถว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธรวณะ

คำว่า บาลี มาจากคำว่า ปาลี ซึ่งวิเคราะห์มาจาก ปาล ธาตุ ในความรักษา ลง ณี ในนามกิต्ถ์ปัจจัย ๆ ที่เนื่องด้วย ณ

ลบ ณ ทิ้งเสีย

โครงสร้างบาลีไวยากรณ์

1.นาม

1.ลิงค์ 2.วณะ 3.วิภัติ 4.อายตนิบาต
5.การันต์ 6.กติปยศัพท์ 7.มโนคณะศัพท์
8.สังขยา 9.สัพพนาม

2.อัพยาศัพท์

1. อุปสัค 2.นิบาต
3.ปัจจัยในอัพยาศัพท์

3.อาขยาต

1.วิภัติ 2.กาล 3.บท 4.วณะ
5.บุรุษ 6.ธาตุ 7.วาก 8.ปัจจัย

4.กิตก์

1. นามกิตก์ 2.กริยากิตก์

5.สมาส

1.กัมมธารยสมาส 2.ทักฺขสมาส 3.ตปฺปฺริสสมาส
4.ทวันทวสมาส 5.อัพยัยภาวสมาส
6.พหุพหิสมาส 7.สมาสทอ้ง

6.ตัทธิต

1.สามัญญตัทธิต 2.โคตตตัทธิต
3.ตรัตยาตัทธิต 4.ราคาตัทธิต
5.ชาตาตัทธิต 6.สมุนตัทธิต
7.ฐานตัทธิต 8.พหุลตัทธิต
9.เสฏฐตัทธิต 10.ตทสสัดตัทธิต
11.ปกติตตัทธิต 12.ปุรณตัทธิต
13.สังขยาตัทธิต 14.ภาวตัทธิต
15.อัพยตัทธิต

7.สมัญญาภิธาน

1.สระ 2.พยัญชนะ 3.ฐานกรณ์ของอักขระ
4.เสียงของอักขระ 5.พยัญชนะสังโยค
6.อัฒสสระ

8.สนธิ

1. สนธิกิริโยปกรณ 2.สระสนธิ
3.พยัญชนะสนธิ 4.นิคคหิตสนธิ

นาม

- นามศัพท์ แบ่งเป็น 3 คือ
 1. นามนาม 1.1 สาธารณนาม 1.2 อสาธารณนาม
 2. คุณนาม 2.1 ปกติ 2.2 วิเสส 2.3 อติวิเสส
 3. สัพพนาม 3.1 ปุริสสัพพนาม 3.2 วิเสสนสัพพนาม
- ลิงค์ แบ่งเป็น 3 คือ **ดูลิงค์จากอะไร จากสระที่สุดของศัพท์ (การันต์)**
- **จัดตาม 2 คือ 1.ตามกำเนิด 2.ตามสมมุติ**
 1. ปุ่ลิงค์ เพศชาย
 2. อติถीलิงค์ เพศหญิง
 3. นปุ่สกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง

การแบ่ง ลิงค์ 2 อย่าง ตามกำเนิด/ตามสมบัติ

- **ตามกำเนิด**
- คำนามใด เมื่อกล่าวถึงความเป็นผู้ชายที่อาศัยอยู่ในวัดลึกลงไปแล้ว คำนามนั้น ก็จัดเป็นปุงลิงค์ เช่น ปุริส ผู้ชาย นร ผู้ชาย กุมาร เด็กผู้ชาย อมร เทวดาผู้ชาย ปิตุ บิดา ดังนั้นเป็นต้น
- ถ้ากล่าวถึงความเป็นผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในวัดลึกลงไปแล้ว คำนามนั้น ก็จัดเป็นอิตถीलิงค์ เช่น อิตถิ ผู้หญิง ภภญา นางสาว ภิกษุณี พระภิกษุผู้เป็นหญิง ดังนั้นเป็นต้น
- **ตามสมบัติของภาษา (สระที่สุดของศัพท์)**
- **ทาโร เมีย** โดยภาวะแล้ว เป็นหญิง แต่เวลาใช้จริง ๆ เป็นปุงลิงค์
- **อุทธิ ทะเล, ปพพต ภูเขา** แม้เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต ก็ตาม กลับมาใช้เป็นปุงลิงค์
- **โลก ความอยากได้** เป็นสภาพธรรม ก็จริง แต่ใช้เป็นปุงลิงค์
- **ปัญญา ความรู้** ใช้เป็นอิตถीलิงค์ ดังนั้นเป็นต้น

บางศัพท์เป็นได้ ลิงค์เดียว สองลิงค์ หรือ คุณนามเป็นได้ 3 ลิงค์ (อาจต้องจำและทำความเข้าใจพอสมควร) ใช้อย่างน้อย ๆ

- คำนามเป็นลิงค์เดียว

ปุงลิงค์	อดีตลิงค์	นปุงสกลิงค์
อมโร เทวดา	อจจรา นางอัปสร	องค์ องค์กร
อาทิจโจ พระอาทิตย์	อาภา รัศมี	อารมณฺ์ อารมณ์

- คำนามศัพท์เดียวเป็นได้ 2 ลิงค์ ปุงลิงค์ ปุงสกลิงค์

ปุงลิงค์	นปุงสกลิงค์	คำแปล
อกุขโร	อกุขรี	อักษร
อคคาโร	อคการี	เรื่อน

- คำนามศัพท์เดียวเปลี่ยนสระสุดท้าย เป็นได้ 2 ลิงค์ อี อินี

-

ปุงลิงค์	อดีตลิงค์	คำแปล
อรหา - อรหา	อรหนุติ	พระอรหันต์
ราชา	ราชินี	ราชา, ราชินี
อุปาสโก	อุปาสิกา	อุบาสก, อุบาสิกา

ลิงค์ที่เป็นคุณนามัน ผันไปตามลิงค์

- คุณนามันเป็นได้

ปุงลิงค์	อดีตลิงค์	นปุงสกลิงค์	คำแปล
กมฺมการโร	กมฺมการินี	กมฺมการํ	ทำกรางาน
คุณฺวา	คุณฺวตี	คุณฺวํ	มีคุณ
จนฺโท	จนฺทา	จนฺทํ	ดูร้าย
เชฏฺโฐ	เชฏฺฐา	เชฏฺฐํ	เจริญที่สุด
ตาโน	ตานา	ตาณํ	ด้านทาน
ถิโร	ถิรา	ถิรํ	มัน
ทกฺโข	ทกฺขา	ทกฺขํ	ขยัน
ธมฺมิโก	ธมฺมิกา	ธมฺมิกํ	ตั้งในธรรม
นาโถ	นาธา	นาถํ	ที่พึ่ง

การวัด 22 ก.ค.2565

- ให้พระคุณเจ้าเขียนคำเหล่านี้ ให้เป็น 2 ลิงค์พร้อมคำแปล(ในรูปแบบตารางก็ได้) เขียนใส่สมุดแล้วถ่ายรูปส่งไลน์กลุ่ม
- 1.ศัพท์ที่เป็นได้ 2 ลิงค์ ปุ่่งลิงค์และนปุ่่งสกลิงค์
- 1.1 อุตฺ 1.2 ทิวส 1.3 มน 1.4 ส่วจฺจ
- 2.ศัพท์ที่เป็นได้ 2 ลิงค์ ปุ่่งลิงค์และอิตถิลิงค์
- 2.1 อาชีวก 2.2 โจร 2.3 ญาคก 2.4 ทารก 2.5 เถร

นาม (ต่อ)

- **วจนะ** คือ คำพูดแบ่งเป็น 2 คือ
 1. **เอกวจนะ** คำพูดสำหรับบอกชื่อของสิ่งเดียว
 2. **พหูวจนะ** คำพูดสำหรับบอกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียว
- **วิภัติ** คือ คำพูดที่จัดเป็นลิงค์และวจนะนั้นต้องอาศัยวิภัติอุปถัมภ์ มี 7 วิภัติ คือ
 1. ปฐมวิภัติ 2. ทูติยวิภัติ 3. ตติยวิภัติ 4. จตุตถวิภัติ
 5. ปัญจมีวิภัติ 6. ฉกฺขวิภัติ 7. สัตตมีวิภัติ

นาม (ต่อ)

- อายตนิบาต แปลว่า คำเชื่อมเนื้อความให้ติดกัน ประจำหมวดวิภัติ
ทั้ง 7 ดังนี้

ป.	ที่ 1	อ. (อันว่า)
ท.	ที่ 2	ซึ่ง, สู, ยัง, ลึ้น, ตลอด, กะ, เฉพาะ
ต.	ที่ 3	ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี, ด้วยทั้ง
จ.	ที่ 4	แก่, เพื่อ, ต่อ
ปัญจ.	ที่ 5	แต่, จาก, กว่า, เหตุ
ฉ.	ที่ 6	แห่ง, ของ, เมื่อ
ส.	ที่ 7	ใน, ไกล, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ, เหนือ, บน, ณ

อาลปะนะ แน่, ดูก่อน, ข้าแต่

นาม (ต่อ)

- การันต์ แปลว่า สระที่สุดแห่งศัพท์ แบ่งเป็น 3 คือ
 - 1.ปุงลึงค์ มีการันต์ 5 คือ อ, อิ, อี, อุ, อู
 - 2.อิตุถิลึงค์ มีการันต์ 5 คือ อา, อิ, อี, อุ, อู
 - 3.นปุงสกึงค์ มีการันต์ 3 คือ อ, อิ, อุ
- กติปยศัพท์ แปลว่า ศัพท์จำนวนเล็กน้อยๆมีวิธีแจกเฉพาะตน
- มโนคนศัพท์ ศัพท์ 12 มี มน ศัพท์เป็นต้น เรียกว่า มโนคณะ
- สังขยา คือ ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม แบ่งเป็น 2 คือ
 1. ปกติสังขยา นับตามลำดับ
 2. ปุรณสังขยา นับเป็นชั้นๆ

นาม (ต่อ)

- สัพพนาม คือ เป็นชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้เป็นการซ้ำๆ ซากๆ แบ่งเป็น 2 คือ
- 1. **ปुरुสสัพพนาม** ศัพท์สำหรับใช้แทนชื่อคนสัตว์สิ่งของที่ออกชื่อมาแล้วข้างต้น เพื่อจะไม่ให้เป็นการซ้ำๆ ซากๆ นับตามบุรุษที่ท่านจัดไว้ในอาขยาต เป็น 3 คือ ต ศัพท์ ตุมห ศัพท์ อมห ศัพท์
- 2. **วิเสสนสัพพนาม** คล้ายๆ กับคุณนาม แต่มีวิธีแจกไม่เหมือนคุณนาม

แบ่งเป็น 2 คือ 1. อนินยม ศัพท์ที่ใช้แทนบ่งบอกไม่ชัดเจน

2. นิยม ศัพท์ที่ใช้แทนบ่งบอกชัดเจน

อักษรย่อในบาลี

1. อุ.	อุทาหรณ์	11. ปญ.	ปัญจมีวิภัตติ
2. ปุ.	บุปฺงลึงค์	12. ฉ.	ฉนฺทวิภัตติ
3. อิตฺ.	อิตฺถิลึงค์	13. ส.	สํตตมีวิภัตติ
4. นปฺ.	นปฺงสกลึงค์	14. อา.	อาลปนะ
5. เอก.	เอกวจนะ	15. ท.	ทํหฺลายน
6. พหุ.	พหุวจนะ	16. ป.	ปฐมบุรุษ
7. ป.	ปฐมวิภัตติ	17. ม.	มัถยมบุรุษ
8. ท.	ทุติยวิภัตติ	18. อุตฺ.	อุตตมบุรุษ
9. ต.	ตติยวิภัตติ	19. วิ.	วิเคราะห
10. จ.	จตุตถวิภัตติ	(ทีฆะ ทำให้ยาว, รัสสะ ทำให้สั้น)	

ตารางแสดงวิภัติทั้ง๗				
ความหมาย	ชื่อ	เอกวจนะ	อเนกวจนะ	คำแปล (อายุตนิบาต)
ลึงค์ตถะ	ปฐมา	สิ	โย	อันว่า ***
อามันตนะ	อามันตนะ	สิ	โย	แน่ะ, ดูกร, ข้าแต่
กรรม	ทุติยา	อํ	โย	ซึ่ง
ภระ	ตติยา	นา	หิ	ด้วย
สัมปทาน	จตุตถี	ส	หํ	แก่
อวธิ	ปัญจมี	สุมา	หิ	แต่, จาก
สัมพันธะ	ฉกฺขี	ส	หํ	แห่ง, ของ
อาชาระ	สัตตมี	สุมิ	สุ	ใน, ที่
*** ทุกวิภัติฝ่ายอเนกวจนะให้เดิมคำว่า ทั้งหลาย				

วิภัติ

- คำพูดที่ท่านจัดเป็นลิงค์ และวจนะนั้น ต้องอาศัยวิภัติอุปถัมภ์
วิภัตตินั้น มี 14 ตัว แบ่งเป็นเอกวจนะ 7 พหุวจนะ 7

เอก.	พหุ.	อายตนิบาต (คำแปลประจำหมวด)
ป. สิ	โย	อ. (อันว่า)
ท. อัม	โย	ซึ่ง สู้ ยัง สิ้น กะ ตลอด เฉพาะ
ต. นา	หิ	ด้วย โดย อัน ตาม เพราะ มี ด้วยทั้ง
จ. ส	นัม	แก่ เพื่อ ต่อ
ปญ. สุม	หิ	แต่ จาก กว่า เหตุ
ฉ. ส	นัม	แห่ง ของ เมื่อ
ส. สมิ	สุ	ใน ไกล ที่ ครั้นเมื่อ ในเพราะ เหนือ บน ณ
อ. สิ	โย (เพิ่มเติม) แนะ	ดูก่อน ข้าแต่

การแจกการันต์

➤ **ปุงลึงค์การันต์ 5 คือ อ อี อิ อุ ฦ**

อ การันต์ในปุงลึงค์ แจกอย่าง ปุริส (บุรุษ) ดังนี้

ศัพท์แจกตาม อ การ์นด์

เอก.	พหู.
ป. ปุริโส	ปุริสา
ท. ปุริส	ปุริเส
ต. ปุริเสน	ปุริเสหิ ปุริเสภิ
จ. ปุริสสฺส ปุริสสาย ปุริสตุถิ	ปุริसानํ
ปญ. ปุริสสฺมา ปุริสมฺหา ปุริสา	ปุริเสหิ ปุริเสภิ
ฉ. ปุริสสฺส	ปุริसानํ
ส. ปุริสสฺมิ ปุริสมฺหิ ปุริเส	ปุริเสสุ
อ. ปุริส ขโมย	ปุริสา

อาจารย์ อาจารย์

กุมาร เด็ก

๒๓๓๓ ๒๓๓๓

คุณ หมู

ឆែត ឆែត

ฉณ มหரசัพ

ชน ชน

ตุรค ม้า

เกณฑ์

การแจกการ์นต์ (ต่อ)

➤ อิตถีลิงค์มีการันต์ 5 คือ อา อิ อี อุ อู

➤ อา การ์นต์ ในอิตถีลิงค์ แจกอย่าง กณฺญา (นางสาวน้อย) ดังนี้ ศัพท์แจกตาม อา การ์นต์

เอก.	พหู.	อจุจรา
ป. กณฺญา	กณฺญาโย กณฺญา	
ท. กณฺญํ	กณฺญาโย กณฺญา	
ต. กณฺญาย	กณฺญาฮี กณฺญาภี	
จ. กณฺญาย	กณฺญานํ	
ปญ. กณฺญาย	กณฺญาฮี กณฺญาภี	
ฉ. กณฺญาย	กณฺญานํ	
ส. กณฺญาย กณฺญายํ	กณฺญาสุ	
อา. กณฺเญ	กณฺญาโย กณฺญา	

นางอัปสร

อาภา รัศมี

อิภุชณิกา หญิงแม่มด

อีสา งอนไถ

อุกุกา เล็น

เอสีกา เสาระเนียด

โอชา โอชา

กจุฉา รักแร้

คทา ตะบอง

ฯลฯ

การแจกการ์นต์ (ต่อ)

➤ นปฺสกลิงค์ มีการันต์ 3 คือ อ อิ อุ

➤ อ การ์นต์ ในนปฺสกลิงค์ แจกอย่าง กุล (ตระกูล) ดังนี้ ศัพท์แจกตาม อ การ์นต์

เอก.	พหู.
ป. กุลํ	กุลานิ
ท. กุลํ	กุลานิ
ต. กุเลน	กุลเอहि กุเลภิ
จ. กุลสฺส กุลาเย กุลตถํ	กุลานํ
ปญ. กุลสฺมา กุลมฺหา กุลา	กุลเอहि กุเลภิ
ฉ. กุลสฺส	กุลานํ
ส. กุลสฺมี กุลมฺหิ กุเล	กุลเอสฺ
อา. กุล	กุลานิ

องฺค	องค์
อิณ	หนี้
อุทร	ท้อง
โฏฐ	ริมฝีปาก
กฺฐ	ไม้
กมล	ดอกบัว
ฆร	เรือน
จกฺก	จักร
ฉตฺต	ฉัตร

แบบฝึกหัดเก็บคะแนน บาลีไวยากรณ์ ๒ ครั้ง ที่ ๑

- 1.ให้นิสิตแจก ปุริส(บุรุษ),กณฺญา (นางสาวน้อย),กุล (ตระกูล) ตามแบบมาให้ถูกต้อง
- 2.ให้นิสิตเขียนคำอายตนิบาตในวิภัติทั้ง ๗ มาให้ครบ

10 คะแนน ส่ง 27/11/2559

กติปยศัพท์

- ศัพท์ที่จะเจอต่อไปนี้เป็น อุตต, พรหม, ราช, ภควन्दู, อรหนต์, ภาวนต, สตถ, ปิตู, มาตุ, มน, กมม, โค ศัพท์เหล่านี้ เรียกว่า

กติปยศัพท์ แปลว่า ศัพท์จำพวกเล็กๆน้อยๆ มีวิธีแจกเฉพาะตนต่างหาก

อตต (ตน) เป็นปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์
ป. อตฺตา	1.เอา อ ที่สุดแห่ง อตฺต กับ สิ เป็น อา
ท. อตฺตานํ	2.เอา อ กับ อํ เป็น อาํ
ด. อตฺตนา	3.คง นา วิภัตติไว้ตามเดิม
จ. อตฺตโน	4.เอา ส วิภัตติ เป็น โน
ปญ. อตฺตนา	5.เอา สฺมา วิภัตติ เป็น นา
ฉ. อตฺตโน	6.เอา ส วิภัตติ เป็น โน
ส. อตฺตนิ	7.เอา สฺมิ วิภัตติ เป็น นิ
อา. อตฺต	8.อตฺต ศัพท์นี้ เป็นเอกวจนะอย่างเดียว

พुरुหม (พรม) เป็นปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. พुरुหมา	พुरुหมาโน
ทุ. พुरुหมานั	พुरुหมาโน
ต. พुरुหมุณา	พुरुหุเมหิ พुरुหุเมภิ
จ. พुरुหมุโน	พुरुหมานั
ปญ. พुरुหมุณา	พुरुหุเมหิ พुरुหุเมภิ
ฉ. พुरुหมุโน	พुरुหมานั
ส. พुरुหมนิ	พुरुหุเมสุ
อา. พुरुหุเม	พुरुหมาโน

วิธีเปลี่ยน วิภัติ และการันต์

- เอา อ ที่สุด แห่ง พุรหุม กับ สี เป็น อา, กับ โย เป็น อาโน.
- เอา อ กับ อัม เป็น อานัม.
- นา ส อยู่หลัง เอา อ ที่สุดแห่ง พุรหุม เป็นอุ แล้วคง นา ไว้.
- เอา ส เป็น โน , ถ้าไม่เอา ส เป็น โน ไม่ต้องเอา อ เป็น อุ.
- เอา สุมา วิภัติ เป็น นา.
- เอา สุมี วิภัติ เป็น นิ.
- เอา อาลปนะ เอกวจนะ เป็น เอ.

ราช (พระราช) เป็น ทวิลิงค์ ในปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหุ.
ป. ราชา	ราชาโน
ทุ. ราชานํ	ราชาโน
ต. รณญา	ราชูหิ ราชูภิ
จ. รณโญ ราชิโน	รณญํ ราชูนํ
ปญ. รณญา	ราชูหิ ราชูภิ
ฉ. รณโญ ราชิโน	รณญํ ราชูนํ
ส. รณญเ	ราชูสุ
ว. ราช	ราชาโน

ศัพท์สมาส มี ราช ศัพท์ เป็นที่สุด เหมือน มหาราช แจกเหมือน อย่างนี้ได้

เอก.	พหู.
ป. มหาราชา	มหาราชาโน
ทุ. มหาราชนํ	มหาราเช
ต. มหาราเชน	มหาราเชหิ มหาราเชภิ
จ. มหาราชสฺส ฯลฯ	มหาราชานํ
ปญ. มหาราชสฺมา ฯลฯ	มหาราเชหิ มหาราเชภิ
ฉ. มหาราชสฺส	มหาราชานํ
ส. มหาราชสฺมี ฯลฯ	มหาราเชสฺ
อา. มหาราช	มหาราชาโน

ศัพท์เหล่านี้แจกเหมือน มหาราช

• อนุราช พระราชาน้อย	นาคราช นาคผู้พระราช
• อภิราช พระราชาผู้ยิ่งใหญ่	มิกราช เนื้อผู้พระราช
• อุปราช อุปราช	สุปณณราช ศพผู้พระราช
• จกกวตติราช พระราชาผู้จักรพรรดิ	หิสรราช หงษ์ผู้พระราช
• เทวราช เทวดาผู้พระราช	

ภควนตุ (พระผู้มีพระภาคเจ้า) เป็นปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.	ศัพท์แจกตาม ภควนตุ	
ป. ภควา		ภควนตุ ภควนโต	อายุสมนตุ คนมีอายุ
ท. ภควนตํ		ภควนเต ภควนโต	คุณนตุ คนมีคุณ
ต. ภควตา		ภควนเตหิ ภควนเตภิ	จกขุมนตุ คนมีจักขุ
จ. ภควโต		ภควตํ ภควนตานํ	ชุติมนตุ คนมีความโพล่ง
ปญ. ภควตา		ภควนเตหิ ภควนเตภิ	ธนวนตุ คนมีทรัพย์
ฉ. ภควโต		ภควตํ ภควนตานํ	ธิติมนตุ คนมีปัญญา
ส. ภควติ ภควนเต		ภควนเตสุ	ปญญวนตุ คนมีปัญญา
อา. ภคว ภควา		ภควนตา ภควนโต	ปญญวนตุ คนมีบุญ
			พนธุมนตุ คนมีพวกพ้อง
			สติมนตุ คนมีสติ

วิธีเปลี่ยน วิภัติ และการันต์

- 1.เอา นตุ บัจจย เป็น นุตได้
- 2.เอา นตุ กับ สิ เป็น อา, เอา โย เป็น อา เป็น โอ,
- 3.เอา นตุ กับ นา เป็น ตา, กับ ส เป็น โต, กับ ส เป็น ต่
กับ สุมี เป็น ตี,
- 4.สุมา มีคติแห่ง นา.
- 5.เอา นตุ กับ อาลปนะ เอก. เป็น อ เป็น อา, แบบนี้ เอา อุ ที่ นตุ
เป็น อ แล้วแจกเหมือน อ การันต์ ใน ปุ. บ้างก็ได้.

ภวนุต (ผู้เจริญ) เป็น ทวิลิงค์ ในปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. ภริ	ภวนุตตา ภวนุตโต
ท. ภวนุตํ	ภวนุตเต ภวนุตโต
ต. ภวตา โภตา	ภวนุตเตหิ ภวนุตเตภิ
จ. ภวโต โภโต	ภวตํ ภวนุตตานํ
ปญ. ภวตา โภตา	ภวนุตเตหิ ภวนุตเตภิ
ฉ. ภวโต โภโต	ภวตํ ภวนุตตานํ
ส. ภวนุตเต	ภวนุตเตสุ
อา. โภ	ภวนุตตา ภวนุตโต โภนุตตา โภนุตโต

วิธีเปลี่ยน วิภัติ และการันต์

- 1.เอา นุต กับ สิ เป็น อ.
 - 2.เอา ภว เป็น โภ ได้บ้าง.
 - 3.อาลปะนะ เอก. เอา ภวนุต เป็น โภ.
 - 4.นอกนั้นเหมือน ภควนตุ.
 - 5.ศัพท์ที่มี อนุต เป็นที่สุด บางวิภัติ จะแจกเหมือน อ การันต์ใน ปุ.
- นปุ. ก็ได้ เพราะเป็นการง่ายจึงไม่แสดงไว้ในที่นี้.

สตถุ (ผู้สอน) เป็นปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.	ศัพท์แจกตาม สตถุ	
ป. สตถา	สตถาโร	กตตุ	ผู้ทำ
ท. สตถาริ	สตถาโร	ขตตุ	ผู้ขุด
ต. สตถารา สตถุนา	สตถาเรหิ สตถาเรภิ	ญาตุ	ผู้รู้
จ. สตถุ สตถุโน	สตถารานํ	ทาตุ	ผู้ให้
ปญ. สตถารา	สตถาเรหิ สตถาเรภิ	นตตุ	หลาน
ฉ. สตถุ สตถุโน นำไป	สตถารานํ		เนตु ผู้
ส. สตถริ	สตถาเรสุ	ภตตุ	ผู้เลี้ยง, ผัว
อา. สตถา	สตถาโร	วตตุ	ผู้กล่าว
		โสตุ	ผู้ฟัง
		หนตตุ	ผู้ฆ่า

วิธีเปลี่ยน วิกัตติ และการันต์

1.เอา อู การันต์ กับ ลี เป็น อา.

2.วิกัตติอื่นนอกจาก ลี และ ส เอา อ การันต์ เป็น อาร แล้ว

เอา โย เป็น โอ นา เป็น อา สุมี เป็น อี แล้วลบ อ

ที่สุดแห่งสระ อาร เสีย.

3.ลบ ส บ้างก็ได้.

4.เมื่อเอา สุมี เป็น อี แล้ว ต่องรัสสะ อาร เป็น อร.

5.ศัพท์มี ตู ปัจจัย เป็นที่สุดใน ปุ. แจกอย่างนี้

ปิตุ (พ่อ) เป็น ปุลงลิ่งค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. ปิตา	ปิตโร
ท. ปิตริ	ปิตโร
ต. ปิตรา ปิตุนา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
จ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ปญ. ปิตรา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
ฉ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ส. ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตูสุ
อา. ปิตา	ปิตโร

ภาตฺ พี่ยาย น้องชาย, ชามาตุ ลูกเขย 2 ศัพท์นี้ แจกเหมือน ปิตุ.

มาตุ (มารดา) เป็น อิตถีลึงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. มาตา	มาตโร
ท. มาตรํ	มาตโร
ต. มาตรา มาตุยา	มาตราหิ มาตราภิ มาตฺตฺหิ มาตฺตฺภิ
จ. มาตุ มาตุยา	มาตฺรานํ มาตฺนํ
ปญ. มาตรา	มาตราหิ มาตราภิ มาตฺตฺหิ มาตฺตฺภิ
ฉ. มาตุ มาตุยา	มาตฺรานํ มาตฺนํ
ส. มาตริ	มาตราสุ มาตฺตฺสุ
อา. มาตา	มาตโร

มโนคณะ ศัพท์

- ศัพท์ 12 ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น ที่จะว่าต่อไปนี้ เรียกว่า มโนคณะ

เพราะเป็นหมู่แห่ง มน ศัพท์

ศัพท์ชื่อมโนคณะ

มน	ใจ	เดช	เดช
อย	เหล็ก	ปย	น้ำนม
อุร	อก	ยส	ยศ
เจต	ใจ	วจ	วาจา
ตป	ความร้อน	วัย	
ตม	มืด	สิร	หัว

วิธีเปลี่ยน วิกัตติ และการันต์

➤ วิธีเจกนั้น ก็ไม่ผิดกับแบบ อ การันต์ ใน ปุ.และ นป.ที่กล่าวแล้วข้าง

ต้นนัก แปลกอยู่ 5 วิกัตติ คือ

1. นา กับ สุมา เป็น อา
2. ส ทั้ง 2 เป็น โอ
3. สุมี เป็น อี แล้ว
4. ลง ส อาคม เป็น สา เป็น โส เป็น สิ.
5. เอา อ เป็น โอ ได้บ้าง

อุ. อทาเน กุรุเต มโน แปลว่า ชนยอมทำซึ่งใจในความไม่ให้.

กมุข (กรรม) เป็น นปฺยสกลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. กมุณี	กมุมานิ
ท. กมุมนิ	กมุมานิ
ต. กมุมนา	กมุเมหิ
จ. กมุมนิ	กมุมานิ
ปญ. กมุมนา	กมุเมหิ
ฉ. กมุมนิ	กมุมานิ
ส. กมุมนิ	กมุเมหิ
อา. กมุมนิ	กมุมานิ

วิธีเปลี่ยนวิภัติ และ การันต์

1. นา ส อยู่หลัง เอา อ
ที่สุดแห่ง กมุข เป็น อุ
แล้ว คง นา ไว้ เอา ส
เป็น โน
2. เอา สมิ เป็น นิ
ได้บ้าง

โค (โค) สามัญ ไม่นิยมว่า ผู้เมีย แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. โค	คาโ
ท. คำว คำว	คาโ
ต. คาเวน	คาเวหิ คาเวภิ
จ. คาวสุส	คูนุ่น คาวาน
ปญ. คาวสุมา คาวมูหา คาวา	โคหิ โคภิ คาเวหิ คาเวภิ
ฉ. คาวสุส	คูนุ่น คาวาน
ส. คาวสุมี คาวมูหิ คาเว	คาเวสุ
อา. คาว	คาโ

วิธีเปลี่ยนวิภัติ และการันต์

- วิภัติทั้งปวงยกเว้นแต่ สิ อยู่หลัง เอา โค เป็น คว คาว ได้.

ที่แสดงไว้ที่นี่ แต่ คาว อย่างเดียว พอเป็นตัวอย่าง.

- อ อยู่หลัง เอา โอ แห่ง โค เป็น อาวุ ได้บ้าง.
- เอา โย ทั้งสอง เป็น โอ.
- เอา โอ แห่ง โค เป็น อุ แล้วซ้อน น.
- โค ใน ปุ. เป็น โคน, ใน อิตุ. เป็น คาวี แจกตามการันต์ในลิงค์นั้น ๆ.

ศัพท์พนาม

- ศัพท์พนามนั้น แบ่งเป็น 2 คือ ปุริสศัพท์พนาม 1, วิเศษนศัพท์พนาม 1,
- ปุริสศัพท์พนาม เป็นศัพท์สำหรับใช้แทนชื่อคนและสิ่งของที่ออกชื่อมาแล้วข้างต้น เพื่อจะไม่ให้เป็นการซ้ำซาก นับตามบุรุษที่ท่านจัดไว้ในอาขยาต เป็น 3 คือ ต ศัพท์, ตมุห ศัพท์, อมุห ศัพท์,
- วิเศษนศัพท์พนาม คล้ายคุณนาม แต่มีวิธีแจกที่ไม่เหมือนคุณนาม แบ่งเป็น 2 คือ อนิยม 1, นิยม 1,
- ศัพท์เหล่านี้ คือ ย, อบุญ, อบุญตร, อบุญตม, พร, อปร, กตร, กตม, เอก, เอกจุจ, สพุพ, ก็ เป็น อนิยม
- ศัพท์เหล่านี้ คือ ต, เอต, อิม, อมุ เป็น นิยม

วิธีแจกปริสตัฟพนาม

๓ ศัพท์ในป่งลึงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. ไส	เต
ท. ตํ นํ	เต เน
ต. เตน	เตหิ
จ. ตสุส อสุส	เตลํ เตสํ เนลํ เนสํ
ปญ ตสุมา อสุมา ตมฺหา เตหิ	
ฉ. ตสุส อสุส	เตลํ เตสํ เนลํ เนสํ
ส. ตสุมี อสุมี ตมฺหิ	เตสุ

วิธีเปลี่ยนวิภัติ และการันต์

- ส อยู่หลัง เอา ต ที่มีไ ้น ุ. เป็น ส. อ อยู่หน้า เอา โย ทั้งสอง เป็น เอ, เอา ต เป็น ้น ได้บ้าง
- ส สุมา สุมี อยู่หลัง เอา ต เป็น อ ได้บ้าง ในลึงค์ทั้งปวง.
- เอา ้น เป็น สั เป็น สานั แล้ว เอา อ ข้างหน้า เป็น เอ
- เอา ต เป็น อ แล้วห้ามมิให้แปลง สุมา เป็น มหา แปลง สุมี เป็น มุหิ

ต ศัพท์ ในอิติถึลึงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. ส	ต
ท. ต น	ต น
ต. ตาย	ต
จ. ตสฺส อสฺส ติสฺส ติสฺสย	ตสํ ตาสนํ
ปญ. ตาย	ต
ฉ. ตสฺส อสฺส ติสฺส ติสฺสย	ตสํ ตาสนํ
ส. ตาย ตสฺสํ อสฺสํ ติสฺสํ	ตาสู

วิธีเปลี่ยนวิภัติและการันต์

- ใน อิตถีลิงค์ เอา อ การันต์ เป็น อา และ ลบ โย ทั้ง 2 เสีย.
- เอา ส เป็น สุสา เป็น สุสาย แล้ว รัสสะ การันต์ ให้เป็น อ บ้าง แปลงเป็น อิ บ้าง.
- เอา สุมิ เป็น สุสั แล้ว รัสสะ การันต์ ให้เป็น อ บ้าง แปลงเป็น อิ บ้าง

• ต ศัพท์โน นปฺ. แจกเหมือน ใน ปฺ. แปลกแต่ ป. เอก. ต,

ท. พหุ. ตานิ เท่านั้น นอกนั้น เหมือนใน ป.

ตุ้มห (ท่ำน) ท้้ง 2 ลิงค์ แจกอย่างเดียวกัน อย่างนี้

เอก.					พหู.	
ป.	ตุ๋	ตุ๋			ตุ้มเห	โว
ท.	ตุ๋	ตุ๋	ตุ๋		ตุ้มเห	โว
ต.	ตยา	ตวยา	เต		ตุ้มเหหิ	โว
จ.	ตุยหิ	ตุ้มหิ	ตว	เต	ตุ้มหากั	โว
ปญ.	ตยา				ตุ้มเหหิ	
ฉ.	ตุยหิ	ตุ้มหิ	ตว	เต	ตุ้มหากั	โว
ส.	ตยิ	ตวยิ			ตุ้มเหสุ	

อมุห (ข้า) ทั้ง 2 ลิงค์ แจกอย่างเดียวกัน อย่างนี้

เอก.					พหู.	
ป.	อหิ				มย	โน
ท.	ม	มม			อมุเห	โน
ต.	มยา	เม			อมุเหหิ	โน
จ.	มยุหิ	อมุหิ	มม มม	เม อมุหากิ อสุมากิ	โน	
ปญ.	มยา				อมุเหหิ	
ฉ.	มยุหิ	อมุหิ	มม มม	เม อมุหากิ อสุมากิ	โน	
ส.	มยิ				อมุเหสุ	

วิธีเปลี่ยนวิภัติ และการันต์

• **ตุมุห** ศัพท์ที่อาเทศผิดจากรูป ตุมุห ที่เดียว ฟังรู้ว่า เอาวิภัตินั้นๆกับตุมุห เป็นอย่างนี้

- ตุมุห อมุห อยู่หน้า เอา นั เป็น อากั.
- เต โว มี บทอื่นนำหน้าจึงมีได้.

• **อมุห** ศัพท์ เอา อมุห กับ วิภัติ นั้นๆ เป็นรูปนั้นๆ.

- เม โน มีบทอื่นนำหน้าจึงมีได้.

วิธีแจก วิเสสนศัพท์พจนานาม นิยามานิยม ย ศัพท์ (โต) ในป่งลึงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. โย	เย
ท. ยั	เย
ต. เยน	เยหิ
จ. ยสฺส	ยาส์ ยาसान์
ปญ. ยสฺมา ยมฺหา	เยหิ
ฉ. ยสฺส	ยาส์ ยาसान์
ส. ยสฺมี ยมฺหิ	เยสุ

วิธีแจก วิเสสนศัพท์พจนานาม นิยมานิยม ย ศัพท์ (โต) ในอิตถิลิงก์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. ยา	ยา
ท. ยํ	ยา
ต. ยาย	ยาหิ
จ. ยสุสา	ยาสํ ยาसानํ
ปญ. ยาย	ยาหิ
ฉ. ยสุสา	ยาสํ ยาसानํ
ส. ยสุสํ	ยาสู

ศัพท์เหล่านี้แจกเหมือน ย ศัพท์

อบุญ	อื่น	กตม	คนไหน
อบุญตร	คนใดคนหนึ่งเอก		คนหนึ่ง, พวกหนึ่ง,
อบุญตม	คนใดคนหนึ่งเอกจุจ	บางคน, บางพวก,	
ปร	อื่น	อุภย	ทั้งสอง
อปร	อื่นอีก	สพพ	ทั้งปวง
กตร	คนไหน	ก็	อะไร, ใคร

วิธีแจกวิเสสนศัพท์พจนาม

เขต ศัพท์ที่ในป่งถึงก็ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. เอโส	เอเต
ท. เอตัม เอนํ	เอเต
ต. เอเตน	เอเตหิ
จ. เอตสฺส	เอเตสํ เอเตसानํ
ปญ. เอตสุมา เอตมฺหา	เอตหิ
ฉ. เอตสฺส	เอเตสํ เอเตसानํ
ส. เอตสฺมี เอตมฺหิ	เอตสฺ

เอต ศัพท์ ในอิติถิลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. เอสา	เอตา
ท. เอตํ เอนํ	เอตา
ต. เอตาย	เอตahi
จ. เอตสุสา เอติสุสา เอติสุสาย	เอตาสํ เอตาสานํ
ปญ. เอตาย	เอตahi
ฉ. เอตสุสา เอติสุสา เอติสุสาย	เอตาสํ เอตาสานํ
ส. เอตสุสํ เอติสุสํ	เอตาสู

อิม ศัพท์ (นี้) ในปูลงคัง แจกอย่างนี้

เอก.			พหู.	
ป.	อัย		อิม	
ท.	อิม		อิม	
ต.	อิมินา	อเนน	อิมะหิ	
จ.	อิมสุส	อสุส	อิมส์	อิมะฮาน
ปญ.	อิมสุมา	อิมมุหา อสุมา	อิมะหิ	
ฉ.	อิมสุส	อสุส	อิมส์	อิมะฮาน
ส.	อิมสุมี	อิมมุหิ อสุมี	อิมะสุ	

อิม ศัพท์ (นี้) ในอิตถิลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.				พหู.
ป.	อัย			อิม่า
ท.	อิมั			อิม่า
ต.	อิมาย			อิม่าหิ
จ.	อิมิสฺสสา	อิมิสฺสสาย อสฺสสา	อิมาสฺ	อิมาสานํ
ปญ.	อิมาย			อิม่าหิ
ฉ.	อิมิสฺสสา	อิมิสฺสสาย อสฺสสา	อิมาสฺ	อิมาสานํ
ส.	อิมิสฺสํ	อสฺสํ		อิมาสู

อุมุ ศัพท (โน้น) ในปงลึงค์ แจกอย่างนี้

เอก.			พหู.	
ป.	อุมุ		อุมุ	
ท.	อุมุ		อุมุ	
ต.	อุมุนา		อุมุหิ	
จ.	อุมุสุส	อุมุโน	อุมุสั	อุมุसान
ปญ.	อุมุสุมา	อุมุมหา	อุมุหิ	
ฉ.	อุมุสุส	อุมุโน	อุมุสั	อุมุसान
ส.	อุมุสุมี	อุมุมหิ	อุมุสุ	

อุมุ ศัพท (โน้น) ในอิตถิลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. อมุ	อมุ
ท. อมุ	อมุ
ต. อมุยา	อมุหิ
จ. อมุสุสา	อมุสํ อมุสํ
ปญ. อมุยา	อมุหิ
ฉ. อมุสุสา	อมุสํ อมุสํ
ส. อมุสุสํ	อมุสุ

สมาส คือ อะไร ?

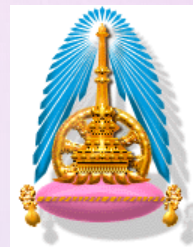
สมาส หมายถึง นามศัพท์ตั้งแต่ 2 ขึ้นย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน

(เทียบกับภาษาไทย เช่น อย่าทำซึ่งบาป ย่อเป็น อย่าทำบาป, สัตว์เกิดในน้ำ ย่อเป็น สัตว์น้ำ)

ภาษาไทยเรา คำสมาส เป็นคำที่เกิดจากการรวมคำสองคำซึ่งต่างก็เป็นคำบาลีหรือสันสกฤตเข้าเป็นคำเดียวกัน โดยการนำมาเรียงต่อกัน ไม่ได้มีการดัดแปลงรูปอักษร มีการออกเสียง อะ อิ อุ ระหว่างคำ เช่น ประวัติ+ศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฆาตกรรม (จากวิกิพีเดีย)

และ แต่ละสมาส ต้องมีรูปวิเคราะห์ด้วย ถึงจะแปลถูกและรู้ว่าสมาสอะไร

ประโยชน์ของสมาส

๑.เพื่อย่นบทหลายๆบทหรือ ศัพท์บางศัพท์เข้าเป็นบทเดียวกัน
ทำให้บทน้อยลง เช่น หตถิ จ หตฺโถ จ รโถ จ ปตฺติโก จ ย่อเข้าสมาสได้
เป็น หตถิสฺสรณปตฺติกํ แปลว่า ช้างม้ารถและคนเดินเท้า เป็นต้น

๒.เพื่่อำนวยประโยชน์แก่ความไพเราะทางภาษา เช่น
มหนฺโต ปุริโส แปลว่า บุรุษใหญ่ เป็นต้น

๓.อำนวยประโยชน์ในวิธีการทำสนธิได้บ้าง เช่น กโต อุปกาโร
เป็น กโตปกาโร แปลว่า ผู้มีอุปการะกันตนกระทำแล้ว เป็นต้น

รูปวิเคราะห์ คืออะไร

รูปวิเคราะห์ คือ การแยกศัพท์ออกมาแต่ละศัพท์ แล้วประกอบเข้า โดยประกอบด้วย วจนะ วิภัติ ปัจจัย ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

ฉะนั้น วิชาสมาส จึงต้องมีรูปวิเคราะห์เพราะจะได้รู้ว่าศัพท์แต่ละศัพท์มาจากไหน ,ใช้อย่างไร,เปลอย่างไร,พร้อมทั้งรู้ว่าเปลอย่างไร

เช่น ภาษาไทยว่า ประวัติศาสตร์ ก็มาจาก ศัพท์ที่ว่า ประวัติ + ศาสตร์ รวมกันเป็นประวัติศาสตร์ แปลว่า เป็นต้น

สมาส โดยชื่อ มี ๖ อย่าง คือ

๑. กัมมธารยสมาส

๒. ทิคุสมาส

๓. ตัปปุริสสมาส

๔. ทวันทวสมาส

๕. อัพยยิภาวสมาส

๖. พหุพพิหิสมาส

๑. กัมมธารยสมาส คือ อะไร?

นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่ง
เป็นประธาน คือเป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเศษนะ คือเป็นคุณนาม
หรือเป็นวิเศษนะทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ย่อเข้าเป็นบท
เดียวกัน ชื่อว่า กัมมธารยสมาส

แยก เป็น ๒ คือ

๑) วิเศษนบุพบท ๒) วิเศษนุตตรบท ๓) วิเศษโนภยบท

๔) วิเศษโนปมบท ๕) สัมภาวนบุพบท ๖) อวธารณบุพบท

๑) วิเสสนบุพบท มีบทวิเสสนะอยู่หน้า บทประธานอยู่หลัง เช่น

มหนโต ปุริโส มหาปุริโส = **บุรุษใหญ่**

๒) วิเสสนุตตรบท มีบทวิเสสนะอยู่หลัง บทประธานอยู่หน้า เช่น

สตโต วิเสโส สตตวิเสโส = **สัตว์วิเศษ**

๓) วิเสสโนภยบท มีบททั้ง 2 เป็นวิเสสนะ มีบทอื่นเป็นประธาน เช่น

สิตยจ สมมฐญจ สิตสมมฐฐ (ฐาน) = (ที่) **ทั้งเย็นทั้งเกลี้ยง**

๔) วิเสสโนปมบท มีบทวิเสสนะเป็นอุปมา จัดเป็น 2 ตามที่บทวิเสสนะอยู่หน้าหรืออยู่หลัง

ก. อุปมาอยู่หน้า เรียกว่า อุปมาบุพบท เช่น

สงขอิว ปณฺทรํ สงขปณฺทรํ (ซีร์) = (น้ำนม) **ขาวเพียงดั่งสังข์**

ข. อุปมาอยู่หลัง เรียกว่า อุปมานุตตรบท เช่น นโร สีโห อิว นรสีโห = **นระเพียงดั่งสีหะ**

๕) สัมภาวนบุพบท มีบทหน้าประกอบด้วย อิติ ศัพท์ บทหลังเป็นประธาน เช่น

ขตติโย (อห) อิติ มาโน ขตติยมาโน = **มานะว่า (เรา) เป็นกษัตริย์**

๖) อวธารณบุพบท มีบทหน้าประกอบด้วย เอว ศัพท์ (เพื่อห้ามเสียซึ่งเนื้อความอื่น) บทหลังเป็นประธาน เช่น พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ = **รัตนะ คือพระพุทธรเจ้า**

๒. ทิคุสมาส คืออะไร ?

กัมมธารยสมาส มีปกติสังขยา(การนับตัวเลข)นำหน้า ชื่อว่า ทิคุสมาส
มี ๒ คือ

๑. สมหาทิกุ คือ ทิคุที่รวมนามศัพท์มีเนื้อความเป็นพหุวจนะ ทำให้
เป็นเอกวจนะ นปุงสกลิงค์ เช่น ตโย โลกา ติโลกํ =โลก ๓

๒. อสมหาทิกุ คือ ทิคุที่ไม่ได้ทำให้เป็นเอกวจนะ น
เอโก ปุคฺคโล เอกปุคฺคโล = บุคคลผู้เดียว

๓. ตัปปุริสสมาส คืออะไร?

ศัพท์นามนามที่ประกอบด้วยทุตติยวิภัติ ถึงสัตตมวิภัติ สมาสเข้ากับบทหลัง ชื่อว่า ตัปปุริสสมาส

ตัปปุริสสมาส บทหน้าที่เป็นนามนาม แผลออกสำเนียงอายตนิบาตแห่งวิภัติใด ให้แยกออกมาประกอบวิภัตินั้น

เช่น ถ้าประกอบกับทุตติยวิภัติ บทหน้าแผลออกสำเนียงว่า ชิ่ง, สู, ย้ง, สิ้น เรียกว่า ทุตติยตัปปุริสสมาส เช่น

สุขํ ปตฺโต สุขปตฺโต (ปุริโส) (บุรุษ) ถึงแล้วซึ่งสุข

๔.ทวันทวสมาส คืออะไร?

นามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อ ทวันทวสมาส
มี ๒ คือ

๑.สมาหารทวันทวะ ศัพท์ในรูปวิเคราะห์ เป็นเอกวจนะบ้าง พหุวจนะบ้าง แต่
บทสมาสต้องเป็นเอกวจนะ นปุงสกลิงค์เสมอ เช่น

จกฺขุ จ โสตถฺจ จกฺขุโสฺตํ =ตาด้วย หูด้วย ชื่อ ตาและหู

๒. อสมาหารทวันทวะ ศัพท์ในรูปวิเคราะห์ เป็นเอกวจนะบ้าง พหุวจนะบ้าง แต่
บทสมาสต้องเป็นพหุวจนะเสมอ

เทวา จ มนุสฺสา จ เทวมนุสฺสา= เทพและมนุษย์ ท.

๕.อัပ္พยัภาวสมาส คืออะไร

สมาสที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่หน้า เรียกว่า อัပ္พยัภาวสมาส

มีอยู่๒ อย่าง คือ

๑.อุปสัคคุปพกะ มีอุปสัคเป็นบทหน้า บทหลังเป็นนามนาม เวลาตั้งวิเคราะห์ ให้เอานามนามมาเรียงไว้หน้า

มีตัว “อนุ” อยู่หน้า เช่น วนสสุ อนุ อนุวนน์ =ที่ใกล้ แห่งป่า ชื่อว่า ใกล้ป่า

๒.นิบาตคุปพกะ มีนิบาตเป็นบทหน้า เรียงนามนามไว้หลัง เวลาตั้งวิเคราะห์ ให้เอานามนามมาเรียงไว้หน้า แล้วลงวิภัตติตามคำแปล
ส่วนนิบาต (หรือศัพท์ที่แทนนิบาต) ให้เรียงไว้หลัง

มีตัว “พหิ” อยู่หน้า เช่น นครสสุ พหิ พหินคร=ภายนอก แห่งเมือง ชื่อว่า ภายนอกแห่งเมือง, นอกเมือง

๖. พหูพพิทิสมาส คืออะไร ?

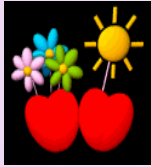
สมาสอย่างหนึ่งมีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อ พหูพพิท (เป็นคุณนาม
อย่างเดียว ส่วนมาก แปลว่าผู้...)

ยกตัวอย่าง ง่ายๆ

ตติยาตุลยาธิกรณพหูพพิท

เช่น กตํ ปุณฺณํ เยน, โส กตปุณฺโณ (ปุริโส) = บุญ
บุรุษนั้น เชื่อว่า มีบุญอันทำแล้ว เป็นต้น ฯลฯ ใดๆ

สมาสท่อน คือ อะไร?

สมาสท่อน หมายถึง สมาสตั้งแต่ 2 สมาส ขึ้นไป ย่อเป็นบทเดียวกัน เรียกง่าย ๆ คือ การผสมผสานสมาสหลายๆชนิด เข้าเป็นบทเดียวกัน โดยนิยมไว้ว่า สมาสใดแปลก่อนสมาสนั้นเป็นสมาสใหญ่ ไล่เป็นลำดับไปเรื่อยๆจนสิ้นศัพท์ ตัวอย่างเช่น

ปวตติตปพรหมจกโก (ภควา) (พระผู้มีพระภาค) =ผู้มีจักรคือธรรมอันบวรอันให้เป็นที่ไปแล้ว

เป็นตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิทสมาส มีอวบุพพบท กัมมธารยสมาส และวิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส เป็นภายใน

อว. บุพ. - ธมโม เอว จกํ ธมมจกํ = จักรคือธรรม

วิ. บุพ. กัม. - ปวรํ ธมมจกํ ปวรธมมจกํ = จักรคือธรรมอันบวร

ตติ. ตูล. - ปวตติตํ ปวรธมมจกํ เยน, โส ปวตติตปพรหมจกโก (ภควา) = พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้มีจักรคือธรรมอันบวร อันให้เป็นที่ไปแล้ว

สมาสน จบ แล้ว

ดตธิต

ดตธิต หมายถึง ศัพท์ที่ลงปัจจัยดตธิต ทำยนามศัพท์บ้าง อพยย
ศัพท์บ้าง เพื่อแทนเนื้อความของศัพท์ต่างๆ ทั้งเป็นการย่อศัพท์ให้สั้น
ลงด้วย

สหาย (สหาย/เพื่อน) + ตา + สี = สหายตา (ความ
เป็นแห่งสหาย/เพื่อน)

นามศัพท์/อพยยศัพท์

วิภัตตินาม*

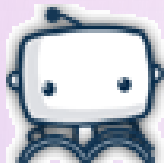

ความแตกต่างระหว่างสมาสกับศัพท์

สมาส: สหายสฺส ภาโว **สหายภาโว** ความเป็นแห่งสหาย

ศัพท์: สหายสฺส ภาโว **สหายตา** ความเป็นแห่งสหาย (ใช้ ตา ปัจจยฺ แทน ภาว ศัพท์)

ประเภทของตัทธิต

ตัทธิตว่าโดยย่อ มี ๓ อย่าง (จัดเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ ๓ ประเภท) คือ

๑.สามัญญตัทธิต

๒.ภาวตัทธิต

๓.อัပ္พยตัทธิต

๑. สามัญญัตถิต

สามัญญัตถิต แบ่งออกเป็น ๑๓ คือ

- ๑) โคตตัตถิต มีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ ฌายน ฌาน เณยย นิ ฌิก ฌว เณร
- ๒) ตริยชาติตถิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ฌิก
- ๓) ราคาตถิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ณ
- ๔) ชาตาทัตถิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม อีย กีย
- ๕) สมุหตถิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณ ณ ตา
- ๖) ฐานตถิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ อีย
- ๗) พหุลตถิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ อาลุ
- ๘) เสฏฐตถิต เป็นเครื่องหมายคุณนามชั้น วิเสส อติวิเสส มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร ตม อยิสสก อีย อิกฺกุ
- ๙) ตทสสัคคิตตถิต มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วิ ส ลี อิก อี ร ว นุ ม นุ ณ
- ๑๐) ปกตัตถิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ มย
- ๑๑) สังขยาตถิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ก
- ๑๒) ปุณณตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตีย ฐ ถ ม อี
- ๑๓) วิภาคตถิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา โส

ตัวอย่าง ลง ณ ปัจจัย ใน ตรัทยาทิตถิต

ณ ปัจจัย

คัพทเตม

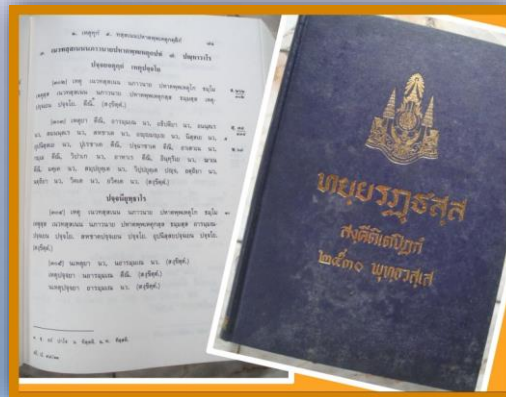
วิเคราะห

คัพทตถิต

คําแปล

วสิฏฐ , วสิฏฐส อปจจ

วสิฏฐ , เหล่ากอแห่งวสิฏฐะ ฯลฯ

๒.ภาวตั้ทฐิต

เฉพาะ ตา ปัจจยลงแล้วสำเร็จเป็นอิทธิลึงค์ ปัจจยที่เหลือเป็นนปุงสกลึงค์

เช่น ถ้ำลง ตต ปัจจยจะได้รูปวิเคราะห้คือ

จนุโท จนุทสส ภาโว จนุทตตความป้างปมอ้งพระจ้งพระฯลฯ

๓. อัပ္พยยตฺถริต

อัပ္พยยตฺถริต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ถา ถํ ใช้แทน ปการ (ประการ)

ถ้าลง ถา ปัจจัย รูปวิเคราะห์จะออกมาเป็น

ย เยน ปกาเรน ยถา = โดยประการใด

ตำหนัก ฉบับบริบูรณ์

หลักไวยากรณ์เพื่อการแต่งแปลบาลี 30/10/2559

- 1.นามและการแจกนาม
- 2.หน้าที่ของนาม
- 3.บทประธานที่ใช้ในประโยค
- 4.บทกริยา
- 5.บทขยายกริยา

ตัวอย่าง

ประธาน+กรรม+กริยา

สุโท โอิทนํ ปจติ พอัครวฺหุงข้าวสุก

หน้าที่ของนาม

- ปฐมวิภัติ ทำหน้าที่เป็นประธาน ออกเสียงว่า อ.(อันว่า) อ...ท.(อันว่าทั้งหลาย)
- ทุตยาวิภัติ ทำหน้าที่เป็นกรรม(ถูกกระทำ) ออกเสียงว่า ซึ่ง,สู่,ยัง
- ตติยาวิภัติ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ,วิธีการกระทำ ออกเสียงว่า ด้วย,โดย ,อัน,ตาม เพราะ,มี
- จตุตถิ,ปัญจมิ,ฉกฺขสิ,สัตตมิ (หน้า10)

นามที่เป็นประธานในประโยคได้(ใช้ใหม่)

1. บทนามนาม คือ บทนามๆแท้ เช่น ปุริโส บุรุษ
2. บทปฐิสัพพนาม คือ บทนามที่กล่าวมาแล้ว เช่น ตวั ท่าน,อหิ ข้าพเจ้า
3. บทคุณนามที่ใช้เป็นคำนาม เช่น ปณฺติโต ผู้ฉลาด
4. ปกตีสังขยา คือ บทสังขยาที่นับเป็นปกติ ตั้งแต่ เอกุณสตํ ขึ้นไป
5. บทนามผสม หรือ บทสมาส เช่น มหาเถโร พระเถระผู้ใหญ่
6. บทกิริยาภาวนาม สำเร็จมาจากนามกิตก์ เช่น ภุญฺชนํ การกิน เป็นต้น
7. อัပ္พยศัพท์บางตัว ที่แปลออกสำเนียงวิภัตตินาม เช่น อ, พอละ
8. บทกิริยาอาขยาตที่เข้าสมาสแล้ว เช่น ขนมนไม่มี,อโหสิกมฺมํ อโหสิกรรม

บทกิริยา (หน้า 12)

1.กิริยาในระหว่าง (อัพกัณฺฐกิริยา) คุมพากย์ไม่ได้

2.กิริยาคุมพากย์(กิริยาใหญ่) ต้องมีทุกป

กิริยามาจากไหนบ้าง?

กิริยาอาชญาต (หน้า14)จะใช้มาก

กิริยากิตก์ (หน้า17)

บทขยาัยกิริยา

- จะเป็นกรรมหรือวิภัตติที่เป็นทุติยวิภัตติถึง สัตตมวิภัตติ ก็จัดว่า ขยาัยกิริยา
- นโร ภาสติ = อ.คน ย่อมพูด
- มาตุโล ปจติ = อ.ลุง ย่อมหุง
- กสุสโก กสติ = อ.ชาวนา ย่อมไถ

บทที่ ๒ ประโยค ในภาษาบาลี 5 ประโยค

1.กัตตุวจาก ประธานทำกรรมเอง เช่น “สามเณรฉันข้าว”เป็นต้น

2.กัมมวจาก ยกกรรมขึ้นมาเป็นประธาน

ภาษาไทยเช่น “นักเรียนโดนทำโทษ,ขโมยถูกจับได้แล้ว” เป็นต้น

3.ภาววจาก ประโยคที่เน้นกริยา ไม่เน้นประธาน เช่น

เตน ภูยเต เขาเป็นอยู่ เป็นต้น

4.เหตุกัตตุวจาก ประโยคที่ตัวประธานใช้บุคคลอื่นกระทำการเช่น “แม่ใช้ลูกไปซื้อขนม”เป็นต้น

5.เหตุกัมมวจาก ประโยคที่ยกกรรมที่ผู้อื่นใช้ให้กระทำมาเป็นประธาน เช่น “ขนมที่แม่ใช้ลูกไปซื้อ”

1.กัตตุวจาก ประธานทำกรรมเอง
เช่น “สามเณรฉันข้าว” เป็นต้น

1.เรียกหากรรม

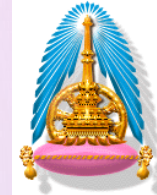
ประธาน+กรรม+กิริยา

ภิกษุ + ภตฺตอาหาริ + ภุชฺติ (ภิกษุฉันภัตตอาหารอยู่)

2.ไม่เรียกหากรรม

ประธาน+กิริยา

อายุสงฆาโร + ปริหาสิ (อายุสังฆาร เสื่อมรอบแล้ว)

ประโยค กัตตุวากก โดยย่อ

ประธาน	กรรม	กริยา
ภิกขุ (ภิกษุ) ¹	กมฺม (การงาน) ³	กโรติ(ย่อมกระทำ) ²
สตฺถา(พระศาสดา) ¹	ธมฺม(พระธรรม) ³	เทเสติ(ย่อมแสดง) ²
*****	*****	ไม่เรียกหากรรม
เสฏฺฐปุตฺโต(ลูกเศรษฐี)		ปพฺพชิ(บวชแล้ว)
มหาเมโฆ(เมฆก้อนใหญ่)		อุฏฺฐหิ(ตั้งขึ้นแล้ว)